

Lausunto

29.04.2024

Asia: VN/23941/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta.

Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi rikoslain ehdonalaista vapauttamista koskevaa sääntelyä. Ehdotuksen mukaan rikoslain 2c luvun 5 §:ää muutettaisiin siten, että ainoastaan ensimmäistä kertaa vankeusrangaistusta suorittava vanki voisi vapautua suoritettuaan lyhyemmän määrääosan rangaistuksestaan, eikä tuomitun niin sanottu ensikertalaisuus siten enää palautuisi tietyn rikoksettoman ajan jälkeen.

Rikoslakiin tehtävä muutos edellyttää muutoksen tekemistä myös lakiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa. Ehdotettu muutos edellyttäisi pääsyä rangaistusajan laskemisessa tarvittaviin tietoihin pidemmältä ajalta, jotta rangaistusajan laskemisessa ja ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdan määrittämisessä välttämättömät tiedot ovat tosiasiallisesti saatavilla. Tästä syystä ehdotetaan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin lisättäväksi uusi 15 a §, joka koskee eräiden Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten oikeutta käsitellä varsinaisesta rikosseuraamusrekisteristä poistettuja ja hakemistoon siirrettyjä tuomittuja koskevia henkilötietoja.

Lausunto

Nyt lausunnolla olevassa hallituksen esitysluonnoksessa on arvioitava muun muassa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 2016/679), henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018, jäljempänä rikosasioiden tietosuojalaki), perustuslain sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimukset.

Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn tulee tapahtua lain tasolla ja sen tulee olla kattavaa, täsmällistä ja tarkkarajaista. Lisäksi henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhtainen asetettuun tavoitteeseen nähden. Lainsäädännön on oltava myös selkeää ja sen soveltamisen on oltava ennakoitavaa.

Lakiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa ehdotetaan uutta 15 a §. Pykälän nojalla niillä virkamiehillä, joiden virkatehtäviin kuuluu rangaistusajan laskeminen, olisi oikeus käsitellä varsinaisesta rikosseuraamusrekisteristä poistettuja ja lain 33 §:ssä tarkoitettuun hakemistoon siirrettyjä välttämättömiä tietoja rangaistusajan laskemiseksi. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä, joiden virkatehtäviin kuuluu päätöksenteko siitä, milloin tuomittu voidaan päästää rikoslain 2 c luvun 5 §:ssä säädetyin tavoin ehdonalaiseen vapauteen, olisi tarpeelliset tiedot tämän ajankohdan määrittämiseksi. Oikeus tietojen käsittelyyn koskisi myös päätöksentekoon osallistuvia esittelijöitä.

Säännöksessä olisi rajattu se, millaisia tietoja kyseiset virkamiehet olisivat hakemistossa oikeutettuja käsittelemään. Rangaistusajan laskemista varten voitaisiin hakea ainoastaan lain 6 §:ssä määriteltyjä tietoja, joita ovat tiedot tuomitun 1) rikoksista, tuomioista ja seuraamuksista; 2) rangaistusaikalaskelmista; 3) rangaistuksen täytäntöönpanon, tutkintavankeuden tai tutkinta-arestin toimeenpanon taikka tehostetun matkustuskiellon teknisen valvonnan taikka muun vapaudenmenetyksen alkamisesta ja päättymisestä; 4) täytäntöönpanon lykkäämisestä ja keskeytyksestä ja 5) etsintäkuulutuksista. Näitä tietoja voitaisiin käsitellä vain siltä osin, kuin ne ovat välttämättömiä rangaistusajan laskemiseksi. Hakemistoon siirrettyjen tietojen käsittelyä ei sallittaisi laajemmin muihin tarkoituksiin.

Hakemisto on muodostettu tutkimusta tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten. Esitysluonnoksen mukaan pääsy hakemistoon on tällä hetkellä ainoastaan muutamalla Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä. Rangaistusajan laskemisesta vastaavilla täytäntöönpanoyksikön virkamiehillä ei ole tällä hetkellä oikeutta hakemistossa olevien tietojen käsittelyyn.

Tietosuojavaltuutettu pitää esitysluonnoksen sääntelyä kannatettavana. Perustuslain 2 ja 10 §:n sekä tietosuojalainsäädännön ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen näkökulmasta henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin ehdotettu säännös on välttämätön henkilötietojen käsittelyn oikeuttamiseksi. Ehdotuksen perusteella voidaan arvioida, että henkilötietojen käsittelyä ei voida tarkoituksenmukaisesti toteuttaa ilman tietosuoja-asetusta ja rikosasioiden tietosuojalakia täsmentävää kansallisen liikkumavaran puitteissa toteutettua sääntelyä asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Nyt puheena olevat henkilötiedot ovat arkaluonteisia henkilötietoja, jolloin henkilötietojen käsittelyä koskevaan sääntely tulee olla tarkkarajaista ja henkilötietojen käsittelyyn tulee kiinnittää erityistä huomiota. Esitysluonnoksen sääntely on kannatettava, koska se on täsmällinen, tarkkarajainen sekä rajattu vain välttämättömiin tietoihin.

Esityksen valmistelussa on arvioitu, että pääsy välttämättömiin tietoihin rangaistusajan laskemiseksi voitaisiin vaihtoehtoisesti toteuttaa myös pidentämällä varsinaisessa rikosseuraamusrekisterissä olevien tietojen säilytysaikoja merkittävästi nyt voimassa olevasta kymmenestä vuodesta. Esitysluonnoksen mukaan tämä kuitenkin merkitsisi sitä, että tietoihin olisi pääsy huomattavasti suuremmalla joukolla Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiä. Esityksen valmistelussa tätä ei ole nähty tarpeelliseksi esityksen tavoitteiden kannalta.

Tietosuojavaltuutettu pitää esitysluonnoksessa valittua sääntelytapaa perusteltuna, koska esitysluonnoksessa valittu sääntely turvaa paremmin rekisteröityjen henkilötietojen suoja. Säädös sisältää tarkasti henkilötietojen käsittelyyn oikeutettujen piirin sekä henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen. Valitussa sääntelytavassa tietojen käsittelyyn oikeutettujen piiri on pienempi kuin siinä tapauksessa, että tietojen säilytysaika pidennettäisiin. Esitysluonnoksessa valittu sääntelytapa pienentää henkilötietojen käsittelyyn liittyviä riskejä, kun käsittelyyn oikeutettujen virkamiesten määrä on ehdotuksen mukaan huomattavasti pienempi ja tietoja käsitellään hakemistossa, johon vain tietyillä virkamiehillä on käyttöoikeudet.

Henkilötietojen käsittelystä rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 33 §:n mukaan hakemistoon tallennettujen henkilötietojen käyttötarkoitukset ovat tutkimus tai muut hyväksyttävä käyttötarkoitus. Voimassa olevan lain valmisteluasiakirjoista ei tarkemmin ilmene mitä tarkoitetaan muulla hyväksyttävällä tarkoituksella. Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota henkilötietojen käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen, hakemiston käyttötarkoitukseen sekä siihen, että kyseessä olevat tiedot ovat arkaluonteisia henkilötietoja. Tässä yhteydessä olisi tarkoituksenmukaista arvioida, tarvitseeko 33 pykälässä säädettyjä käyttötarkoituksia laajentaa esitetyn rikoslain muutoksen vuoksi tai esimerkiksi tuoda lakiesityksen perusteluissa yksityiskohtaisemmin esille se, että kysymyksessä on lain 33 §:ssä tarkoitettu muu hyväksyttävä käyttötarkoitus.

Talus Anu
Tietosuojavaltuutetun toimisto

Tukia Miia
Tietosuojavaltuutetun toimisto